وتووێژ لەگەڵ "پۆل ئاستێر"ی نووسەری ئەمریکایی
-وشە نەبایە ئێمە ئینسان نەبووین-

سازدانی: سەعید کەمالی دهقان
لە فارسییەوە: مستەفا زاهیدی

* ڕەنگە تا ڕادەیەک دووبارە بێــت، بەڵام «ڕووداوە کوتووپڕەکان» ئەوەندە لە چیرۆکەکانی ئێوەدا گرنگن کە ناکرێ بۆ جاری چەندەم دەربارەیان پرســیار نەکرێ، چونکە هەموو جارێ وەڵامێکی جیاوازتان هەیە بۆ ئەم پرســیارە، بۆچی ئەوەندە ڕووداوەکانتان کتوپڕن؟

-من لام وانیە ڕێکەوت گرنگترین شتی دونیا بێت، بەڵام بەهەرحاڵ بەشێکە لە بوون. مەبەستم ئەوەیە دەزانین ڕووداوەکان لە ڕووی شانس و بەختەوە ڕوودەدەن و بەشــێکن لەو شتەی من ناوم ناوە سازوکاری بوون. ئێمە بۆ بڕیاردان، ئیرادە، ئاوات و توانایــی هەڵبژاردنمان هەیە، بەڵام هەرچەند ماوە جارێک و هەڵبەت بە بــاوەڕی من زۆربەی کات، هەر ئەم شــتانەن کە بەرنامەکانمان لێ تێک دەدەن، ئەمە هەر ئەو شــتەیە من ناوم ناوە بەخت. خۆ غەیبمان پێ نییە، زۆر جاریش بەخت بەکەڵک و بەسوود دەبێت بۆمان، هەڵبەت هەندێ جار بە پێچەوانەوەیە و خراپە بۆمان.

*بەڕای ئێوە جیاوازییەک هەیە لە نێوان بەخت و ڕێکەوتدا؟

-بەڵێ، بەخت ڕووداوێکە ئەمە لە حاڵێکدایە ڕێکەوت دوو ڕووداوە کە هاوکات پێکــەوە ڕوو دەدەن. لام وایە ئەمە هەمان ئەو مانایە کە «ڕێکەوت» ڕاســت لە زمانــی ئینگلیزییــدا هەیەتی، دوو شــت کە چاوەڕوان نیت لە یەک شــوێندا و

هاوکات بیانبینی، پێکەوە دەردەکەون.

* «رووداوە ڕێکەوتــەکان» لە چیرۆکەکانتاندا بە فراوانی دەبیندرێن، لەوە ناترسـیت خوێنەر بێزار بێت یان ئەوەیە چیرۆکەکانتان دوور لە باوەڕ بێنە بەرچاو؟

–نــە لام وا نییــە، چونکە لام وایە خودی ژیانیش جێگای باوەڕ نییــە. منیش هەوڵم ئەوەیە ئەم جیهانە تا ئەو جێگەیەی بۆم دەکرێ راستەقینە بیخەمە روو.

* لە ژیانی تایبەتیتاندا چۆن، زۆر «رووداوی ڕێکەوت» روودەدات؟

–بەڵێ، کتێبێکی تەواویشم لەو بارەیەوە نووسیوە بە ناوی «دەفتەری سوور» کە هەڵبەت نازانم خوێندووتانەتەوە یان نا، کتێبێکی بچووکە کە هەڵگری سـەرجەم چیرۆکە راسـتەقینەو دوور لە باوەڕەکانە کە لە ژیانمدا روویانداوە.

* «شــار» لــە زۆربەی چیرۆکەکانتانــدا توخمێکی پڕ رەنگە، بەتایبــەت نیویۆرک و هەڵبەت برۆکلین. بۆچی ئەوەندە گرنگی دەدەن بە نووسینی رۆمانەکانتان لە فەزایەکی شاریدا؟

–بەڵێ، زۆربەی کتێبەکانم وەک وتتان باس لە شــار دەکەن، بەڵام هەندێکیشــیان لە نیۆیۆرکدا روونادەن، بۆ وێنە زۆربەی رووداوەکانی «ئاغای سەرەگێژە» لە ناوەندی رۆژئاوای کانزاسدا روودەدەن یان بۆ نموونە نیۆیۆرک تەنیا جارێ لە سەرجەم کتێبی «مۆسیقای بەخت»دا دەبیندرێ نەک زیاتر، لــە زۆربەیاندا نیۆیۆرک ئامادەیــی هەیە بەڵام نەک لە هەموویاندا. دەربــارەی نیۆیۆرک و برۆکلین دەنووســم چونکە جێگایەکە کە لێی دەژیم و باشــتر لە هەر شوێنێکی تر دەیناسم. لە وڵاتەکەمدام و چێژ لەوە وەردەگرم کە لەوێ دەژیم. ئەم زیندووبوونەو ئەم ئەکتیڤ بوونەم پێ خۆشــە کە ژیانی مرۆڤەکانــی گرتۆتــەوە. دەبێ بێن و خۆتان لــە نزیکەوە بیبینن. کە دەیبینن بــاوەڕ ناکەن چەند فرەچەشــنی لێرەدا هەیە، هەموو جیهان دەبینن لە شەقامەکانی نیۆیۆرکدا پیاسە دەکەن، بەڕاست دلڕفێنە.

* هەڵبەت من زیاتر مەبەستم خودی چەمکی «شار» و بونیادی «شارییە» ، ئەوەی کە دەڵێم نووسەرێکی «شارین».

–بەڵێ، کتێبی «وڵاتی دواییەکان» ڕاست دەربارەی شارە وەک ئۆرگانیزمێک. شارەکان مرۆڤەکان، شارســتانیەتەکان و هیوا جیاوازەکان لەخۆدەگرن، بەڵام رەنگە شــار بۆ بەشێکی زۆر لە مرۆڤەکان بێ جووڵە، بە لارێدابەر، ترســێنەر و بێ رۆح بێت. من پەرژاومەتە ســەر هەردوو بەشی پۆزەتیڤ و نیگەتیڤی شار، شوێنێکی تەنگەبەر کە شوێنی دانیشتنی میلیۆنێک کەسە.

* هەستێکی نۆستالۆژیتان بەرامبەر بە نیۆیۆرک هەیە؟

–نا، بەڕاستی نا، من نیۆیۆرک بەم شێوەیە پێناس دەکەم، شارێکە بۆ هەموو دانیشتوانی جیهان. چونکە ژمارەیەکی زۆر لە مرۆڤەکان دێن بۆ ئێرە و دەکرێ بڵێین بەگشتی نیۆیۆرک بەشێک نییە لە

ویلایەتە یەکگرتووەکان، من هەست دەکەم ئێرە بەتەواوی وەک وڵاتێکی بیانی وایە.

* لەبیرمە لە وتووێژێکدا وتووتانە ئێوە نیویۆرکین و کەسێکی ئەمریکایی نین. دەکرێ زیاتر لەم بارەوە قسە بکەی؟

-چونکە بەڕاست هەستێکی وام هەیە. لەبیرمە چەند ساڵێک لەمەوبەر گۆڤارێکی شیعر بڵاوبۆوە کە بەرگێکی زۆر سەیر و جوانی هەبوو. لە سەر بەرگەکەی نووسرابوو: «ئەمریکا، لەبەرچاوم ون بە» (پۆل ئاستەر بەرز پێدەکەنێت) بەڕاست بەرگێکی سەیر و جوان بوو، هەروەها نیویۆرک تەنها باشییەکانی ئەمریکا دەخاتە روو. نیویۆرک شوێنێکە کە مرۆڤی جیاواز و فراوان بە هەستێکی هەڵکردنەوە پێکەوە دەژین. لام وایە «هەڵکردن» (tolerant) باشترین وشەیە کە دەکرێ نیویۆرکی پێ وەسف بکرێ. راستە لێرە زۆر کیشە هەیە، رەگەزپەرستی هەیە، لێرە توندوتیژی و تاوان هەیە، هەموو ئەو شتانەی لە شارە گەورەکان روودەدا، لێرەش روو دەدات، بەڵام کاتێ ئەوە دێننەوە بەرچاوی خۆتان کە چەندە مرۆڤ لێرە دەژین و چەند پێکەوە کێشەیان هەیە، سەرتان سووڕ دەمێنێ کە دەبینن زۆربەیان دەتوانن پێکەوە و لە تەنیشت یەکدا بژین و پێکەوە هەڵبکەن. بەشێک لە شارەکانی جیهان هەن کە بۆ ساڵانێکی زۆر تراژیدیای دڵتەزێن تێیاندا روویداوە، وەک بۆلفاست و سارایۆڤۆ، خەڵکەکانی یەکتریان لەناوبردوە، لە حاڵێکدا نیویۆرک وا نییە.

* کە وایە چ هەستێکتان هەبوو بەرامبەر بەو رووداوەی لە ١١ی سێپتامبەردا روویدا؟

-وێران بووم، هەستم بە بەدبەختی دەکرد و بێزار بووم. ئەو رووداوە بۆ خەڵکی نیویۆرک وەک تراژیدیایەکی خێزانی وابوو. زۆر بە ئەستەم دەکرێ وەسفی بکرێت، سیاسەت، تیرۆریزمی جیهانی و هەموو شتەکانی تر کەوتنە پلەی دووهەمی گرنگ بوونەوە، چونکە دەکرێ بڵێین هەموو ئەوانەی لە نیویۆرک دەژیان، یان لانیکەم ئەوانەی من دەمناسین، کەسێکی دەناسی کە کوژرابوو. من کەسێکم دەناسی کە کوژرابوو، یان ئەوەی کەسێکم دەناسی کە کەسێکی تری دەناسی کە کوژرابوو. تێدەگەی چی دەڵێم؟ ملیۆنەها کەس لێرە بەشێوەی راستەوخۆ و ناڕاستەوخۆ زیانیان پێگەیشت. گریمان کەسێک تەلەفۆنتان بۆ دەکا و لەناکاو پێتان دەڵێ، ببوورن، بنەماڵەی ئێوە، دایکت، باوکت و سەرجەم براو خوشکەکانت لە رووداوێکدا ئەمڕۆ کوژراون، بۆ من ڕاست بەم شێوەیە بوو.

* لەو رووەوە کە ١١ی سێپتامبەر کارەساتێکی زۆر گەورە بوو بۆ نیویۆرک، بڕیارتان نەداوە لەم بارەوە چیرۆک بنووسن؟

-لەبارەیەوە قسەم کردوە، لە کۆبوونەوە گشتییەکاندا، وەک هاوڵاتیەک لەبارەیەوە بابەتی کورتم نووسیوە، بەڵام تا ئێستا وەک چیرۆک و لە چوارچێوەی چیرۆکدا هیچ شتێکم نەنووسیوە، جگە لە بەشە کۆتاییەکانی «شێتێتی لە برۆکلین». هێشتا ناتوانم ئەم کارە بکەم، بە ئاسانی ناتوانم بیری لێ بکەمەوەو قسە بکەم.

* لە بەرامبەر ئەو کەسانەدا کە بە نووسەرێکی پۆست مۆدێرن بانگتان دەکەن، پەرچە کردارت

نواندوەو رازی نەبووی بە نووسەرێکی پۆست مۆدێرنت بزانن، بۆچی؟

–کێشە لێرەدایە من خۆم نازانم کێم. لەوانە نیم کە ناو و نازناو بخەمە پاڵ خۆم و پێم خۆش نیە لە چوارچێوەی ئەم چەمکانەدا پێناسە بکرێم. ئەگەر ئەوانی تر پێیان خۆشە بەم شێوەی بمناسێنن زۆر باشـــە، ســـکالایەکم نییە. کە پیاسە دەکەم تەنها بیر لەو شتە دەکەمەوە کە بەڕاست هەم نەک هیچ شتێکی تر.

* بەمانەشـــەوە، توخمگەلێکـــی وەک «رێکەوت» چەمکگەلێکـــی وەک «بان چیرۆکی» (meta fiction)و نێوان دەقێتی (Intertextuality) و خستنە لاوەوەی فۆرمە نەریتییەکانی چیرۆک نووسین و بەکارهێنانی چیرۆک لەناو چیرۆکداو گێڕانەوەی و تەنانەت تێکەڵکردنی چیرۆکی پۆلیســـی لەگەڵ رۆمانی نوێ، ئەمانە هەموو ئەو تایبەتمەندیانەیە کە نووســـەرێکی پۆســـت مۆدێرن هەیەتی و ئەم تایبەتمەندیانەش لە چیرۆکەکانی ئێوەدا بە فراوانی دەبیندرێ. وا نییە؟

–رەنگە وا بێت. من هەمیشـــە لام وابووە پۆست مۆدێرنیزم جۆرێک هەڵاواردنی چینایەتییە. (پێدە کەنێت) چونکە نووســـەرانێکی وەک جیمز جۆیس، مارسل پرۆست، فرانتس کافکا، ویلیان ڤاگنەر و هەموو ئەو نووســـەرە سەرکەوتوانەی تر لە سەردەمی مۆدێرندا رەوتیان سازکردوە، بەڵام من تێناگەم جیاوازییەکانـــی مۆدێرنیزم و پۆســـت مۆدێرنیزم لەچیدایە. مـــن وەک حەکایەتبێژێک چاو لە خۆم دەکەم، ئەمە ڕاســـت ئەو هەســـتەیە کە من هەمە. من چیرۆک دەنووســـم و هەر شێوەیەکیش لەبار بێت بۆ دەربڕین بەکاری دەهێنم. لە هەر کتێبێکدا بە شـــێوەیەک ئەم کارەم کردوە. هەندێکجار لە رووی ناچارییەوە گێڕانەوە، دەبێ بە گێڕانەوەیەکی نەریتی، هەندێکجاریش ئاڵۆز دەبێ و رەنگە تۆ بە پۆســـت مۆدێرن ناوی ببەی، بەڵام بەلای منەوە کێشـــەکە گرنگترە لە فۆرم و خودی چیرۆکەکە فۆرمەکەی خۆی ساز دەکات.

* لام وایە ئەوەی دەبێتە هۆی ئەوەی بە نووســـەرێکی پۆســـت مۆدێـــرن ناوتان لێ ببەن زیاتر دەگەڕێتەوە بۆ یەکەمین کتێبەکانتان بەتایبەت «تریلۆژی نیویۆرک» ، لە حاڵێکدا لە بەرهەمەکانی دواتردا وەک «کتێبی وەهمەکان» زیاتر لە واقیع نزیک بوویتەتەوە، وا نییە؟

–بەڵێ منیش وا بیر دەکەمەوە. لە تریلۆژی نیویۆرکدا، دوو کتێبی یەکەم جۆرێ ئەفســـانەیە لە حاڵێکدا کتێبی ســـێهەم «ژووری داخراو» بە تەواوی راســـتەقینە دێتە بەرچاو و کتێبێکە کە دوو کتێبەکەی تر دەگرێتەوە. لە «کتێبی وەهمەکان»یش هەڵبەت زۆر رووداوی گاڵتەجاڕانە روویداوە، بەڵام کتێب لە سەر بنەمای راستی دەروونناسی روودەدات.

* کەوابوو دان بەوەدا دەنێن کە لەم دواییانەدا لە واقیع نزیکتر بوونەتەوە؟

–من هەردەم هەوڵم داوە لە واقیع نزیک بم، جیاوازی لێرەدایە چۆن ئەم کارە بکەی، کە خەریکی چیرۆکێکی فەنتازی و خەیاڵی دەنووســـی، بەو مانایە نییە باس لە واقیع ناکەی، تەنها رێگایەکی ترت هەیە بۆ نزیک بوونەوە لە واقیع. بە باوەڕی من بەشـــێک لە بەرهەمەکانی قووڵی ژیانی مرۆڤ چیرۆکە خەیاڵیەکانن، کە لە هیندییەکانەوە بە ئێمە گەیشـــتوون. سەرەتا لە رۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا

بڵاوبوونەتـــەوەو دواتر بەرەبەرە هاتوونەتە رۆژئاوا. هەموو ئەم چیرۆکــــە بەتام و چێژانە دەربارەی پرســــە ئینســــانییەکانن. جادووگەری، ئەو مرۆڤانەی کە دەبن بە شـــتی سەیر و سەمەر و سەرجەم ئەدەبی فانتزی، هەموو ئەمانە کاریگەرییان لەسەر ئێمە هەیە چونکە دەربارەی شتێکی واقیع قسە دەکەن، ئەویش ئەوەیە ئێمە کێین، بەڵام بە زمانی خوازە.

* لە زۆربەی کتێبەکانتدا چیرۆکی کورت و سەرەنج راکێش دەبینین کە بە ژمارەیەکی زۆر لەناو چیرۆکی ســـەرەکیدا گونجێنراون، واتە زۆر لەگەڵ پرسی چیرۆک لەناو چیرۆکدا رووبەڕووین، کاتی نووسینی چیرۆک ناترسی چیرۆکی سەرەکی لەبیر بکەیت و لەدەستتان دەرچێت؟

–ئەم کارە لە هەستێکەوە سەرچاوە دەگرێ کە ناتوانم ناوێکی لێ بنێم. من زۆر حەزم لە بیرۆکەی کۆلاژە لە شێوەکاریدا. کاتێک لەسەر تابلۆیەک دوو یان سێ شت پێکەوە ئاوێتە دەبن، پەیوەندییەک ســـاز دەبێ لەناویاندا. توخمە جیـــاوازەکان و پەیوەندییەکانیان وزە دەدەن بەیەکتر کە ئەگەر بڕیار بـــوو تەنهـــا دیمەنێک لەوێ بوایە، ئەو وزەیەی نەدەبوو. چیرۆکیش بۆ من بەم شـــێوەیەیە، کاتێک چیرۆکێک لەگەڵ چیرۆکێکی تر دێنی، شـــتێکی ســـێهەم دروســـت دەبێت کە سەیرە و هەمان ئەو وزەیەی کە باسم لێ کرد بەرهەم دێت.

* لات وا نییـــە کـــە هەر کام لەو چیرۆکانە توانای ئەوەیان هەیـــە ببن بە رۆمان؟ هیچکات پێت خۆش نەبووە هەر کامەیان بە شێوەیەکی جیا بکەی بە رۆمان؟

–مەبەستت ئەوەیە هەڵیانگرم و بیانکەم بە رۆمان؟

* بەڵێ

–جارێـــک ئـــەم کارەم کـــرد. کتێبێکی کورتە کـــە دڵنیا نیم لـــەوێ وەرگێڕدرابێتـــەوە. بەناوی «ئیمبۆکتۆ».

* وەرگێڕدراوەتەوە.

–ئەو دوو کەسایەتییە، شاعیری بێ ماڵ و حاڵ و سەگەکەم مەبەستە، ئەو دووانە بڕیار بوو ببن بە کەسایەتییەکانی رۆمانێکی دوورو درێژتر، کەسایەتییە بچووکەکانی چیرۆکێکی گەورە. بەڵام کە دەستم کرد بە نووسین، عاشقی هەردووکیان بووم و بڕیارم دا لە کتێبێکی جیادا بیانهێنم. هەڵبەت ئەم کتێبە خەیاڵییە کە زۆر جێگای مانۆڕی نییە، تەنها کتێبێکی بچووکی خەیاڵییە.

* چەند ســـاڵ لەمەوپێش وتوێژێکی ئێوەم لە «مەگەزین لیتەرر» خوێندەوە کە لەو وتووێژەدا دەڵێی: «من بەرلەوەی رۆماننووس بم حەکایەت بێژم. هەســـت بە نزیکایەتی دەکەم لەگەڵ نەریتی زارەکی حەکایەت بێژیدا، شتێک کە لەگەڵ رۆمان بە مانای ئەمڕۆیی هیچ پەیوەندییەکی نییە.» لات وا نییە ئەو هەموو کورتە چیرۆکەی لە چیرۆکەکانی ئێوەدا هەیە بەم بۆنەوەیە؟

–رەنگـــە وابێـــت. خەریکم لەســـەر کتێبێکی نوێ کار دەکـــەم کە هەموو چیرۆکەکانی لەســـەر

پیرەمێردێکە لەســـەر قەرەوێڵەیەک ڕاکشاوەو ناتوانێ بخەوێ و بۆ خۆی چیرۆک دەگێڕێتەوە تا بیر لەو شتانە نەکاتەوە کە لە ژیانیدا لێیان هەڵدێ. بەڵێ، ئێوە ڕاست دەکەن، هەمدیسان خەریکم ئەم کارە دەکەم، چیرۆک لە ناو چیرۆکدا دێنم.

* دەکـــرێ زیاتـــر دەربارەی نەریتـــی حەکایەت بێژی قســـە بکەی، بۆچی بەلاتـــەوە لە ڕۆمان گرنگترە؟

–کە دەربارەی چیرۆکە خەیاڵییەکان قسە دەکەین، دەزانین زۆر لەمە پێشتر هەموویان چیرۆکی زارەکی بوون و ئەمانە هەمان ئەو چیرۆکانەن بۆ هەمیشە لەیادماندا دەمێننەوە. ئەمانە چیرۆکەکانی دەســـتپێکی ئەدەبیاتن، ئەو خەڵکانەی ســـاڵانێک لەمەوپێش لە دەوری یەکتـــر کۆدەبوونەوەو بۆ ســـەرقاڵ کـــردن و فێرکردنی یەکتر حەکایەتیـــان دەگێڕایەوە. کە دەبینم منداڵانـــی بچووک هەر لە ســـاڵەکانی سەرەتای ژیانیانەوە، دوو ساڵە و یەک ساڵ و نیوەیەوە بێ ئۆقرەن بەوەی حەکایەتییان بۆ بگێڕنەوەو پێیان خۆشـــە بەردەوام حەکایەتیان بۆ بگێڕنەوە، سەرم سووڕ دەمێنێ، لام وایە ئەمە یەکێکە لە پێویستییە سەرەتاییەکانی مرۆڤ. پرسیار ئەوەیە بۆچی؟ بۆچی؟ هەندێک جار حەکایەتە خەیاڵییەکان کە باوک و دایکەکان بۆ منداڵەکانیان دەگێڕنەوە ترسناکن و پێیان دەڵێن ئەمانە تەنها حەکایەتن، بەڵام چونکە منداڵان بە پێچەوانەی ئەوەی دەزانن ئەمانە تەنها حەکایەتن، هەستی ترس و دڵەڕاوکە بەهۆی حەکایەتەوە ئەزموون دەکەن، کاتێک باوک و دایکیان حەکایەتییان بۆ دەگێڕنەوە، دەترسن. لام وایە گوێدان بە چیرۆک، بووە بە بەشێک لە قۆناغی مرۆڤایەتی. وڵاتی ئێوەش (ئێران) مێژوویەکی کۆنی ئەدەبی هەیە، واتە زۆر بەر لە مێژووی نووسین.

* هەست دەکەم وشە لە زاتی خۆیدا گرنگی تایبەتی هەیە لەلای ئێوە. زۆر جار لە چیرۆکەکانتاندا ئاماژەتان بە گرنگی وشە داوە. بۆ وێنە لە «شەوی پێشبینی»دا دەنووسی: «وشەکان دەتوانن واقع بگۆڕن.» وشە بە لای ئێوەوە چ مانایەکی هەیە؟

–وشەکان لە پلەی یەکەمدا ئامرازی کاری منن. وشە هەموو شتێکی منە. هەموو کارێکم بە وشە دەکرێ، ئەوەی کە وشـــەکان لەسەر لاپەڕەکانی کاغەز بە تەنیشـــت یەکەوە دانێم. بەڵام لە دیدێکی جیدیتـــرەوە، زمانە جیهانمان بۆ دەخولقێنێ. ئەگەر زمانێک نەبوایـــە نەماندەتوانی بیر بکەینەوەو ئەگەر زمانێک نەبایە، بیرکردنەوەکانمان بێ بیچم دەهاتنە زەینمانەوەو نەماندەتوانی شـــتەکان لێک جیابکەینەوە. ئێمە ناو لە شـــتەکان دەنێین و بەم شێوەیە ئەو شتە لە شتێکی تر جیادەکەینەوە. ئێســـتا خەریکم چاو لە کورسییەک دەکەم بەڵام ئەگەر وشـــەی «کورسی» نەبوایە نەمدەزانی ئەو شـــتە چییە. کەوابـــوو لە ڕێگای وشـــەکانەوەیە زانیاریمان بیچم دەگرێ. بێ وشـــە ئێمەش مرۆڤ نەدەبووین.

* گرنگی وشـــە بۆ ئێوە، مرۆڤ دەخاتەوە یـــادی ژاک لاکان و ئەم چەمکە کە «ئێمە جیهان بە وشـــەکان ســـاز دەکەین.» لات وایە کەوتویتەتە ژێر کاریگەری تیۆرییەکانی لاکان و «لێکدانەوەی دەروونشیکاری» ئەو؟

-بەڕاســـت تیۆرییەکانی لاکان بەلامەوە دژوار بوو و لێی تێنەدەگەیشـــتم. هاوســـەرەکەم، سیری هۆستیش نووسەرەو هۆگری لێکدانەوەی دەروونشیکاری و ژاک لاکانەو هەموو ئەو شتانەی لە لاکان دەیزانم لە ڕێگای ئەوەوەیە. من بۆ خۆم تیۆری «قۆناغی ئاوینەیی» (MirrorStage)ی لاکانم بەدڵە و لامواية تیۆرییەکی تەواو دروستە. ئەوەی کە ئێوە لە چاوی ئەویدیدا خۆتان گەورە دەکەن و دواتر خۆتـــان لـــە ڕەنگدانەوەی چاوی بۆ وێنە باوک یان دایک یان هەر کەســـێکی تر کە لە منداڵیدا لێی نزیـــک بوون، دەبیننەوە. ئـــەوەی کە ئێمە بە تەنهایی خۆمان ناخولقێنین، بەڵکو لە ڕێگای ئەوانی ترەوە خۆمان دەخولقێنین.

* ئەی ژیانی تایبەتیتان؟ ئاخۆ وشەکان توانیویانە ئەوەندە کاریگەر بن و شتێک بگۆڕن؟

-نا، لام وانییە بەم شـــێوەیە بێت. ئەگەر بەڕاســـت کەســـێک پەیدا بێت کە بە شێوەیەک بتوانێ کێشـــەکانی من چارەســـەر بکات، ئیتر پێویستم بە نووسین نابێت، کێشـــە لەوەدایە من وەڵامێک نادۆزمەوە. هەمیشە کارم بۆتە پرسیار کردن.

* دەمەوێ تۆزێ لەو ســـەردەمە پرســـیار بکەم کە چوون بۆ فەرەنسا، هەمووان دەزانن فەرەنسا بەتایبـــەت پاریـــس کاریگەریی زۆری بووە لە ژیانی نووســـەرانی ئەمریکاییدا بۆ وێنە، ئەرنێســـت هەمەنگوای و ویلیام فاکنەر و ...، پاریس ژیانی ئێوەی چۆن گۆڕیوە؟

-بەڕاســـت فەرەنســـام بۆ گرنگ بوو. ئەو کاتەی لەوێ بووم تەمەنم بیست و چوار ساڵ بوو، زۆر گەنج بووم. ئەو ســـەردەمە لە ئەمریکا سەردەمی شـــەڕی ڤیەتنام بوو، سەرەتای ١٩٧١ هەوڵم دەدا بنووســـم و تاڕادەیەکیش ســـەرکەوتوو بووم، بەڵام بەڕاســـت لە خۆم دڵنیا نەبووم کە دەمەوێ ببم بە نووســـەر یان نا. ئەو سەردەمە بوو هەســـتم بەو پێویستییە کرد لە خۆمدا کە دەبێ لە ئەمریکا دوور کەومـــەوەو ماوەیەک تەنها بم و خۆم تاقی بکەمەوە. گرنگترین دەســـکەوتی بوون لەوێ ئەوە بوو کە سێ ساڵ و نیو دواتر ئەو کاتەی گەڕامەوە ماڵەوە، دڵنیا بووم دەبم بە نووسەر، جا لە هەر ڕێگایەکەوە کرابێت. لەگەڵ ئەمەش بەڕاســـت جێگای ســـەرنجە لە دوورەوە چاو لەو وڵاتە بکەی کە لێی لەدایک بوویت و ڕوانگەت دەگۆڕی. بوون لە پاریس ئەم هەلەی بۆ من ڕەخساند. کە لە پاریس بووم تۆزێ لە ئێوە بەتەمەنتر بووم.

* هەڵەم نەکردبێت هەمەنگوایش لە تەمەنی ئێوەدا بوو چووە پاریس.

-بەڵێ، ڕاســـت دەکەی. لەوێ هاوڕێی نزیکم هەبوو، لەگەڵ شاعیران و نووسەرانێکدا ئاشنا بووم کە ئێستاش پەیوەندیمان هەیە پێکەوە. جۆرێک هەستی نزیکایەتی لە نێوان شاعیران و نووسەرانی ئێوەدا هەبوو کـــە من لەناو ئەمریکاییەکاندا نەمدیوە. جۆرێک هەســـتی یارمەتیدان. مرۆڤگەلێکی بێ فیز بوون و زۆریان هەوڵدەدا. هەموو ئەمانە فێری کردم چۆن ئیدنســـان و لە قۆناغی دووهەمدا هونەرمەند بم. بەڕاســـت پێم خۆشـــە بڕۆمە پاریس، پاریس ماڵی دووهەمی منە. من لەوێ زۆر زۆر خۆشحاڵ بووم.

* ئەمڕۆکە دەڵێن فەرەنسا زۆر بووە بە ئەمریکایی، بە تایبەت دوای بوونی سارکۆزی بە سەرۆک کۆمار. بە هەموو ئەمانەشەوە ئەدەبی ئەمریکا زۆر قەرزاری فەرەنسایە، وا نییە؟

-هەر وایە کە دەڵێی. ئێستا بەشێکی گەورە لە جیهان دەیانەوێ ببن بە ئەمریکایی. بەتایبەت جیهانی رۆژئاوا، بەڵام بە هەموو ئەم هەلومەرجەوە، فەرەنسا هەردەم فەرەنسا دەمێنێتەوە. خەڵکی ئەوێ بە بەراورد لەگەڵ خەڵکی ئەمریکا جۆرێکی تر بیردەکەنەوە، جۆرێکی تر ژیان دەکەن و سەرقاڵییەکانی ژیانیان جیاوازە لەگەڵ یەکتر. کاریگەری وەرگرتنی دوو لایەنەی ئەدەبی هەر لە مێژەوە لە نێوان فەرەنساو ئەمریکادا بوونی بووە. بەشێکی زۆر لە شیعری ئینگلیزی و ئەمریکایی سەدەی بیستەم لەژێر کاریگەری شیعری فەرەنسادا بوەو نووسەرێکی وەک جەیمز جۆیس زۆر لەژێر کاریگەری نووسەرێکی وەک فلۆبەردا بوە. لە بەرامبەردا، لام وایە نووسەرانێکی ئەمریکایی هەبوون کە کاریگەریان لەسەر فەرەنسیەکان داناوە. چەند ساڵ لەمەوپێش، نازانم ئاگادارن یان نا، گوڵچنێک لە شیعری فەرەنسای سەدەی بیستەمم کۆکردەوە، شیعری فەرەنسایی ناو کتێبەکەش لەلایەن شاعیرانێکی بەناوبانگەوە وەرگێڕدرابۆوە سەر زمان ئینگلیزی.

* هەڵبەت دەمزانی بەشێک لە شیعرەکانی مالارمەت وەرگێڕاوەتەوە، بەڵام ئاگاداری ئەم گوڵچنی شیعرانە نەبووم.

-کەسانێکی تر هەبوون جگە لە مالارمە کە کارەکانیان وەربگێڕدرێتەوە سەر زمانی ئینگلیزی. کە گەنج بووم، ڕاست هاوتەمەنی ئێوە، سەرقاڵی ئەم کارە بووم. کتێبێکی سەرنج راکێش بوو. ئەو وەرگێڕانەی کە ئەو شیعرانەیان بە ئینگلیزی وەرگێڕابوو خۆیان لە شاعیرە ناودارەکانی سەدەی بیستەم بوون و سەیر ئەوە بوو کە هەموویان عاشقی شیعری فەرەنسی بوون. کەسانێکی وەک سامۆئێل بێکت، تی.ئێس.ئیلیوت، ویلیام کارلۆس ویلیامز، والاس ستیۆنز.

* بە لەبەرچاوگرتنی مانەوەو هۆگریتان بە فەرەنسا، بەشێکی زۆر لە رەخنەگرەکانتان ئێوە بە یەکێک لە ئەوروپاییترین نووسەرەکانی ئەمریکا دەزانن. ڕای خۆت لەم بارەوە چییە؟

-ڕاستی ئەوەیە هەمدیسان نازانم لەم بارەوە چ بڵێم. ئەو کاتەی خەڵک نازناوێک دەخەنە پاڵت، نازانی چۆن وەڵامیان بدەیتەوە. خۆم، خۆم بە نووسەرێکی ئەمریکایی دەزانم، نووسەرێک کە لەگەڵ دڵەڕاوکەکانی جیهانی ئەمریکایی و کەسایەتییەکانی ئەمریکاییدا دەژی و لەگەڵیان رووبەڕوو دەبێتەوە. کەوابوو ئیتر بەڕاست لە مەبەستەکەیان تێناگەم، لام وایە ئەم بۆچوونە لەبەرئەوەیە کە بیستوویانە لە فەرەنسا ژیاوم و چەند کارێکم لە زمانی فەرەنسییەوە کردوە بە ئینگلیزی. رەنگە لەبەر ئەمە بێت.

* هەڵە نەکەم سەرەتاکانی دەیەی ٧٠ بوو کە رۆشتیتە فەرەنسا.

-سەرەتای ساڵی هەفتا و یەک. فێبروەری هەفتا و یەک بوو رۆشتم.

ئەو سەردەمە، گۆڤاری « کایە دوو سینما» لە فەرەنسا زۆر ناودار بوو و کاریگەریی زۆر هەبوو. ئەزموونی دەرهێنانی ئێوە هیچ پەیوەندییەکی هەیە بە فەرەنساو بەتایبەت «کایە دوو

سینەماوە»؟

–نـــا، هیچ پەیوەندییەکی بە «کایە دوو ســـینما»ەوە نییە. بەڵام هەردەم عاشـــقی فیلم بینین بووم. ئەو کاتەی تەمەنم کەم بوو، ئەو کاتەی لە نیویۆرک خوێندکار بووم، زۆربەی کات دەڕۆشتمە ســـینەماو ســـەیر ئەوە بوو لەو ســـاڵانەدا ســـینەمای زۆر باش لە نیویۆرک هەبوو و دەتوانی لەوێ فیلمە بیانییەکان، لە ئەوروپاو ژاپۆن و هیند و شـــوێنەکانی تری جیهان ببینی. لە نیویۆرک زۆر شـــت لە جیهانی ســـینەما فێر بووم. دواتر کە چوومە پاریس، ســـینەماگەلێک هەبوون کە فیلمە کۆنە ئەمریکییەکانیان بڵاودەکردەوە، بەم شـــێوەیە لە پاریس ئەو فیلمە ئەمریکیانەم بینی کە لە خودی ئەمریکا نەمدیبوو، زۆر ســـەیرە، بەڵام هەردەم پێم خۆش بوو لە جیهانی سینەماو فیلمیشدا کار بکەم، ســـەرەنجام بە ئاواتەکەم گەیشـــتم و زۆر چێژم لێ وەرگرت، هـــەر ماوەیەک لەمەو پێش وێنەگرتنی یەکێک لە فیلمەکانم تەواو بوو.

* بەڕاست، کەوابوو کەی نیشان دەدرێ؟

–لە وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا ٧ی ســـێپتامبەر نیشـــان دەدرێ. واتە دوو مانگ دواتر. (ئەم وتووێژە رێکەوتی ٨ی ژانیوەری ٢٠٠٧ ســـازدراوە) کۆتاییەکانی سێپتامبەریش دەڕۆم بۆ فێستیڤاڵی سێن سبابستیەن.

* بەڵێ، ڕاســـتە، هەواڵەکەشـــی لێرەدا بڵاوبۆتەوە، ئەوەی کە سێ نووسەر لێژنەی داوەرانی ئەم فێستیڤاڵەن، ئێوە، بارگاس یۆسا و ساراماگۆ.

–بەڕاســـت؟ ئەوانیش هەن؟ من نەمدەزانی ئەوانیش دێن. زۆر باشـــە. سوپاست دەکەم ئاگادارت کردمەوە. (پێدەکەنێ) بەهەر حاڵ بڕیار وایە فیلمەکە لە دەرەوەی بەرنامەی پێشبڕکێ نیشان بدرێ و یەکەمین نیشاندانی ئەوروپایی ئەو فیلمە لەوێ و هەر لەو کاتەدا دەبێت.

* ئەگەر بڕیاربێت جارێکی تر لەنێوان نووســـەر بـــوون و دەرهێنەربووندا یەکێکیان هەڵبژێری کامیان هەڵدەبژێری؟

–نازانم. لام وایە نووســـەربوون گرنگترین شـــتە کە بە لامەوە گرنگە. لە دڵەوە فیلمم پێ خۆشەو عاشـــقی فیلمم، بەڵام بە بەراورد لەگەڵ نووسەربووندا بژاردەی دووهەمە. جیاوازییەکی زۆر نییە لە نێوانیاندا. گرنگ حەکایەت گێڕانەوەیە، بەڵام لە فیلمدا بە فۆڕم و جۆرێکی تر چیرۆک دەگێڕدرێتەوە، زۆریش ســـەرنج راکێشـــە کە وادەکات بمانخاتە گومانەوە، بەڵام من هەر ئەو کارە دەکەم کە بەڕاست خوازیارم ئەنجامی بدەم، ئەویش نووسینی رۆمانە.

* دەمەوێ دەربارەی پەیوەندی ژیانت و رۆمانەکانت لێت بپرسم، چیرۆکەکانت تا چەند لە ژیانت نزیکن؟

–زۆر کـــەم لـــە یەک دەچن. لە بەر ئەوەیە من پێشـــتر دوو، ســـێ کتێب بیۆگرافیم نووســـیوە، «داهێنانی تەنیایی»، « دەســـتی دەم» و چیرۆکە راســـتەقینەکانی «دەفتەری سوور» کە هەموو

زانیارییەکانی ژیانی تایبەتیم لەوانەدا هاتووە. رۆمانەکانم تەواو خەیاڵین، جگە لە هەندێک جار کە کتوپڕ ئاماژەیەک دەکەم کە ڕاســـت گرێ دەدرێتەوە بە ژیانی تایبەتیمەوە. لە تریلۆژی نیویۆرکدا، نازانم لەبیرتانە یان نا، کە کەسایەتی فێنشاو لە پاریس دەژی، ئاماژەیەکە بۆ ژیانی تایبەتیم.

* بەڵێ، لە بیرمە، دواتر دەڕواتە پاریس و لە کافتریادا کەسێک دەبینێ.

-بەڵێ هاوڕێیەکی رووســـی هەیە کە ئاهەنگ سازە. سەلاجەیەک دەدا بە پیاوی پیر. لەبیرت دێ باسی کوێ دەکەم؟

* بەڵێ، زۆر باش لەبیرمە. سەلاجەیەک دەدا بەو پیرە پیاوە. ئیوان ویشنگرادسکی، سەلاجە بۆ ئەو شتێکی گرنگ بوو.

-بەڵێ، ئیوان ویشنگرادسکی کەسایەتییەکی راستەقینەیە، بەڕاست هاوڕێم بوو و لەڕاستییدا من سەلاجەیەکم پێی دا، بەسەرهاتەکە هەر بەو شێوە روویدا کە لە کتێبەکەدا هاتووە و منیش بەڕاست ماوەیەک ئامارگر بووم و هەموو ئەمانە لە ژیانی تایبەتیمەوە هاتوونەتە دەر و لەم چەشنە رووداوانە زۆر روودەدات، ئەوەی کە بەشێک لە ژیانم لە کتێبەکاندا بێنم، هەندێک جار لەم کارانە دەکەم.

* بۆ نموونە جارێکیش کەســـایەتی چیرۆکەکانت راست ئەو کاتە لەدایک بووە کە خۆت لەدایک بووی.

-بەڵـــێ، جارێـــک رووی داوە، لە کتێبـــی «رۆحەکاندا» تەنها جارێک ئـــەم کارەم کردوە لەوێدا بووە.

* دەمەوێ هەندێ دەربارەی «تریلۆژی نیویۆرک» شـــتت لێ بپرسم، لە یەکێک لە وتوێژەکانتدا دەڵێی رۆمانی تریلۆژی نیویۆرک رۆمانێکی پۆلیسی نییە چونکە هیچ تاوانێک لەو رۆمانەدا روونادات، بەڵام راز و کۆدی تاوان و هەروەها ئەگەری رووداني تاوان بوونی هەیە، بۆچی بە هەموو ئەمانەوە بە رۆمانێکی پۆلیسی نازانی؟

-چونکە لە چیرۆکێکی پۆلیســـی راستەقینەدا ئێوە بە وەڵام دەگەن و کێشەکە چارەسەر دەکرێ، بـــەڵام لە کتێبەکانی مندا تەنها پرســـیارەکانتان زۆر و زۆرتر دەبێـــت و هیچ وەڵامێک وەرناگرنەوە. بەڵێ، لە باری فۆڕمەوە هیچ قسەیەک لەوەدا نییە کە پۆلیسییە، بەڵام لە کەڵک وەرگرتن لە فۆڕمی رۆمانی پۆلیســـی بەم شێوەیە، ئیتر لام وانییە بکرێ ناوی لێ بنرێ چیرۆکی پۆلیسی یان چیرۆکی جینایی.

* بە لەبەرچاو گرتنی ئەو شـــتانەی کە باســـتان کرد و هەڵبەت داهێنان و لە نەریت لادانی ئێوە لە کەڵک وەرگرتن لە فۆڕمی پۆلیســـی لە «شاری شووشەیی»دا کە لە کۆتاییدا ئێمە بەو قەناعەتە دەگەین بەوەی کە چیرۆکەکان پۆلیســـی نین، لام وایە مەبەســـتتان لە بەکارهێنانی فۆڕمی پۆلیسی گاڵتەکردن و توانج دانە لە رۆمانی پۆلیسی. بەتایبەت کە ناوی کتێبی سێهەمی تریلۆژی نیویۆرک

«ژووری داخراوە» و ئاماژەیە بە چەمکی نەریتی ژووری داخراو لە رۆمانی پۆلیسـیدا. راتان چییە لەم بارەوە؟

-بەڵێ، بەتەواوی بەو شـێوەیەیە کە باسـت کرد. هیچ جێگای مشـتومڕ نییە. وەک دەزانن بۆ نموونە لە «شـاری شووشەیی»دا چیرۆکەکە بە تەواوی پڕنهێنی و تەماوی تەواو دەبێت. کووینێک کـە لە هەموو چیرۆکەکەدا بە شـوێنیەوە بووین، کتوپڕ دەبێ بە هەڵـم و دەتوێتەوەو ئێوە نازانن بۆ کوێ چووەو چی لێهاتووە. هەموو جارێکیش خۆم بیر دەکەمەوە بێ سـەروو شـوێن بووە بەڵام نازانم چۆن؟ رەنگە لە پەنجەرەوە بازی داوەو هەڵهاتووە. بە کورتی چیرۆکەکە کۆتایی دێ و ئەو بێ سەرو شوێن دەبێت. بۆ نموونە بێننەوە بەرچاوی خۆتان و لە خۆتان بپرسن، بەڕاست کێ خواردنی داوە بە کویین؟ کێ سـەرەداوێکی لە دوای خۆی لەوێ جێدەهێشت؟ پرسیاری سەرەکی ئەمەیە. من لام وایـە هەموو ئەم کارانە نووسـەر، واتە من ئەنجامم داوە. من بـووم کە خولقاندوومە هەتا بژی (پێدەکەنێت)

* لە کتێبەکانتدا کۆمەڵێک زانیارییت داوە بە دەستەوە، ئاخۆ هەموو ئەم زانیارییانەش خەیاڵین یان ڕاستن؟

-هەموویان ڕاسـتن. هەموو شـتێک ڕاست و دروسـتەو هیچم لە خۆمەوە ساز نەکردوە. بۆ وێنە لە «مۆن پالاس» یەک دنیا دەربارەی مێژووی ئەمریکا قسـەم کردوەو هەموو ئەو قسـانەم واقیع و ڕاستن.

* لە چیرۆکەکانتدا کتوپڕ مرۆڤ سـەری سـوڕدەمێنێ، بۆ وێنە ئانا گرامێک کە لە ناوی «جان ترۆز»دا هەیە یان ئەو کاتەی دەیڤید زیمیری «کتێبی وەهمەکان» لە «مۆن پالاس»دا دەبینین کە دەڕواتە زانکۆ، یان ئەو کاتەی کەسـایەتییەکانی «شـاری شووشەیی» و «رۆحەکان» لە «ژووری داخراو»دا دەبینین، ئەم کارانە رێکارێکی تایبەتە بە لای ئێوەوە یان تەنها کایەیەکە و بەس؟

-نا کایە نیە، رێکارێکی تایبەتەو ئێسـتا باسـی دەکەم بۆت. زیمیر کەسـایەتییەکە کە من بە درێژایی ساڵانێک زۆر خۆشم ویستووە، لە کتێبی «مۆن پالاس»دا کەسایەتییەکی پەراوێز کەوتووەو دواتر لە «کتێبی وەهمەکاندا» بوو بە یەکێک لە کەسـایەتییە سەرەکییەکان و هەروەها لەم کتێبە تازەشـمدا کە بەم زوانە بڵاوم کردۆتەوە،» سەفەر بۆ ژووری نووسین» جارێکی تر دەردەکەوێتەوە، کەوابوو بەشێک لە کەسایەتییەکانی من لە دووتوێ و لە ناو چیرۆکەکانی منەوە دێن. هۆی هێنانی ئاناگـرام لە «جان ترۆز» دا دەگەڕێتەوە بۆ ئەوەی پێم خۆش بوو خۆم بە شـێوەیەک لە چیرۆکدا ئامادە بم. «شەوی پێشبینی» بە شێوەیەک دەربارەی زۆر شتە، بەڵام یەکێک لەو شتانەی دەربارەی قسە دەکەم نووسەری گەنج و نووسەری پیرە. وا دیارە ویستوومە خۆم لە هەردووکیاندا ببینمەوە، وەک ئـەوەی هەردووکیان نیوەیـەک بن، ترۆز نیوەی پیریمە و ئۆر نیوەی گەنجیم. بەڵام بەڕاسـت مەبەستم گاڵتە و شتی لەم چەشنە نەبووە.

* لە «کتێبی وەهمەکاندا» لە شوێنێکدا کلێر مارتین لەگەڵ ماترین فراست دەربارەی کتێبێک

بەناوی «ســـەفەر بۆ ژووری نووسین» قســـە دەکەن، ئەو کاتەی « کتێبی وەهمەکان»ت نووسی، بەڕاست بیرت لە نووسینی ڕۆمانی «سەفەر بۆ ژووری نووسین» کردبۆوە؟
–نە، لە پێشدا بە هیچ شێوەیەک نەمدەزانی کە دەمەوێ وەها کتێبێک بنووسم، بەڵام دواتر ئەم بڕیارەم دا و ئەو ناوەم پێ خۆش بوو، هەر لەبەر ئەوە بوو پاراســـتم، بەڵام لەو ســـەردەمدا بەڕاســـت نەمدەزانی لە داهاتوودا وەها بڕیارێک دەدەم.

* زۆربەی کەســـایەتی چیرۆکەکانت هەژار و بێ چارەن. یان ئەوەیە بنەماڵەکەیان لە ڕووداوێکی ئاسمانیدا لەدەست داوە یان بەڵایەکی تریان بەسەر هاتووە؟
–من گرفتی «لەدەستدان»م پێخۆشەو دەمەوێ بزانم خەڵک چۆن لەگەڵ ئەم کێشەدا هەڵدەکەن. چونکە ئەو کاتەی کەســـێک لەدەســـت دەدەی هەموو شـــت دەگۆڕێ، ئەو کاتەی کەســـێک عاشقی بووی، یان بەهەر هۆیەک خۆشـــت ویســـتوە، ڕووداوێکی بۆ پێش دێت، ناچاری کتوپڕ جۆرێکی تر لەگـــەڵ ژیان ڕووبەڕوو بیتەوە. ناچاری خۆت ســـەرلەنوێ و بە شـــێوەیەکی تایبەت و قووڵ بنیات بنێیتەوەو ســـەرلەنوێ خۆت بدۆزیتەوە. من کۆمیدیا کۆمەڵایەتییەکانم پێ خۆش نییە و پێم خۆشە کەســـایەتییەکانم لەگەڵ ئەم پرســـە بنەڕەتیانەدا ڕووبەڕوو ببنەوە، پێم خۆشـــە باس لە کێشـــە ئینســـانییەکان بکەم و ئینسانی بنووسم و لام وایە تا لەگەڵ کێشەی لەدەستدانی خۆشەویستێکدا ڕووبەڕوو نەبینەوە، بە باشی نازانین ئێمە کێین. ژیانی بە باشی دەڕواتە پێش و دەکرێ چێژی لێ وەربگرین، بەڵام بۆ نووسین بابەتی گرنگتریش بوونی هەیە.

* لـــە تریلۆژی نیویۆرک و بەتایبەت لە «شـــاری شووشـــەیی»دا هەموو کات کەســـێک هەیە کەســـێکی تری خستۆتە ژێر چاودێری خۆیەوە. «چاودێری کردن»ی ئەوانی تر چ گرنگییەکی هەیە بەلاتانەوە؟.
–ئەم بابەتە زیاتر لە تریلۆژی نیویۆرکدا هاتۆتە پێش و پرسیاری سەرەکی تریلۆژی نیویۆرک ئەوەیە کێ بەکێیە. یەک سات تەماشای کەسێک دەکەی و کتوپڕ بە بوونی ئەو شوناس وەردەگری.

* لەڕاستیدا هەمان «پرسی شوناس».
–بەڵێ، ئێوە بە کەســـێکی ترەوە شوناس پەیدا دەکەن و بەم شێوەیە شتێک لە خۆتان لەدەست دەدەن و شتێک لە ئێوە لە کەسێکی تردا ڕەنگ دەداتەوە، جۆرێک دۆخی دەرونشیکارییانە.

* ئەگەر ئیزن بدەی دەمەوێ چەند پرسیارێکت لێ بکەم دەربارەی ژیانی تایبەتیت.
–با بزانین چەندە تایبەتییە (پێدەکەنێت).

* گەورەترین خواست و ئاوات لە ژیانتاندا چی بووە؟
–ئاوات و خۆزگەکانم شـــتگەلێکی ئاساییین. ڕاست وەک ئینســـانەکانی تر. گەورەترین خواست و ئارەزووم ســـاغی و خۆشـــی بنەماڵەکەمە، ئەوەی کە هاوسەر و منداڵەکانم ساغ و سەلامەت بن، ئەمە

گرنگترینیانەو خواستی یەکەمە. دووهەمین خواستم ئەوەیە کە ژیانێکی شەرافەتمەندانەم ببێت، بەڕاست بۆم گرنگە. دەمەوێ تا ئەو جێگەی بۆم دەکرێ لە دونیادا کەسێکی باش بم و دوای ئەوە پێم خۆشە لە کارەمدا تا ئەو جێگەی بۆم دەکرێ باشترین کەس بم و درێژەی پێ بدەم. هەر ئەمانە. ئاواتی پارەو ناو دەرکردنم نییە، تەنها دەمەوێ درێژە بە کارێک بدەم و ئاگام لەو کەسانە بێت کە خۆشم دەوێن.

* لە دنیادا چ نیگەرانییەکت هەیەو لە چی دەترسی؟

-بە دڵنیاییەوە کاتێک ئەو شتانەی کە ناوم بردن بەدی نەیەن نیگەران دەبم. کاتێک کەسێک نەخۆش دەکەوێ یا دەمرێ یان ئەو کاتەی ناتوانم کارێک ئەنجام بدەم، یان شتێک روو دەدات کە دەبێ بە هۆی ئەوەی شەرم بمگرێ. ئەوانەن کە دەبن بەهۆی نیگەرانیمان. لەوانە دەترسم.

* لە خەودا چ خەوگەلێکی ناخۆش دەبینی؟

-خەوی ناخۆشی من بۆ ساڵانێکی درێژ ئەوە بوو کە بەشوێنمەوەن و هەڵبەت خۆشم نازانم بۆچی وا بوو. هیچ کارێکم نەکردوە بەڵام ئینسانەکان بەدوامەوەن.

* یانی خەڵک دەکەونە دوات؟

-جگە لەوەی دەکەونە دوام بەشوێن ئەوەوەن بمخەنە دوا. لە خەودا هەردەم لە ترس هەڵدێم.

* لە کەیەوە ئەم خەونە ناخۆشە دەبینی؟

-لە منداڵیەوە. لام وایە هۆکارەکەی دەگەڕێتەوە بۆ جەنگی دووهەمی جیهانی. من ڕاست دوای جەنگی دووهەمی جیهانی لەدایک بووم. لە هەموو شوێن باس باسی جەنگ بوو و هەموو بە شوێن یەکترەوە بوون و ئینسانەکان لە ئەوروپا بەردەوام خۆیان دەشاردەوە. ئەم بەسەرهاتە لە مندا رەگی داکوتاوەو لە وێنە زەینییەکانمداو لە خەونە ناخۆشەکانمدا کەسانێکی قوربانیم دەدی کە لە دەست مرۆڤە خراپەکان هەڵدەهاتن.

*باستان لە جەنگی دووهەمی جیهانی کرد و ئەو دەفتەر تەلەفۆنانەی کە لە «شەوی پێشبینی»دا باسیان لێوە دەکەی، خستەوە یادم.

-بەسەرهاتێکی سەیر هەیە لەم بارەوە. ئەو دەفتەر تەلەفۆنەی ساڵەکانی ١٩٣٨ و ١٩٣٩ شتێکی راستەقینەیە، من لێرە لە ماڵەوە ئەو دەفتەرەم هەیە. ئەو بڵاوکراوە پۆڵەندیەی کە شتەکانم بڵاودەکاتەوە، ساڵی ١٩٩٨ لە وارشۆ پێی دام. پێی وتم دیاریەکی سەیرم هەیە بۆت و ئەو دەفتەرەی پێدام. چونکە لەو دەفتەرەدا کەسێک هەبوو هاوناوی من: پۆل ئاستێر.

* بەڕاست؟

-بەڵێ، یەکێک لە خزمەکانم بووە. بەشێکی زۆر لە ئەندامانی بنەماڵەی ئێمە پێشتر لە پۆلەندا دادەنیشتن و ئەو کەسەی لە دەفتەرەکەدا ناوی هاتووە خزممان بوو. ئەمەش نموونەیەکی سەیرە لە

«رووداوە ڕێکەوتەکان». کە «شـــەوی پێشبینی» بڵاوبۆوە ڕۆژنامەنووسێکی پۆڵەندایی هاتە ئێرە لەگەڵم وتووێژ بکات. لە نیگەرانی و دڵەڕاوکەدا بەردەوام عارەقەی دەڕشــت. بەڕاست کەسێکی باش و وریا بوو. پێی وتم ئەو کەسانەی لە کتێبەکەتدا ناوت بردوون ئەوانە بەڕاست باوەگەورەو دایەگەورەی راســتەقینەی منن. لەو لاپەڕەی دەفتەر تەلەفۆنەدا کە لە کۆتایی کتێبی «شــەوی پێشــبینی»دا بڵاوبۆتەوە، ناوی باوەگەورە و دایەگەورەی من هاتووە. بەســەرهاتێکی ســەیر! خۆم زۆرم پێ سەیر بوو.

* ئێستاش نووسەرێک هەیە چاوەڕوان بیت کتێبی دواتری چاپ بێت؟

-بەڵێ، زۆرن ئەو نووسەرانەی چاوەڕوانم کتێبی تازەیان چاپ بێت، پرسیارێکی زۆر باشت پرسی و بە باشترین شێوە پرسیارەکەت پرسی. کەسێکیش هەیە کە تازە مردوەو من هەموو بەرهەمەکانیم خوێندۆتەوە.

* کێ؟

-کاپۆشینســکی، ئەو نووسەرەی کە رۆژنامەنووس بوو. هەر شــتێکی دەنووسی دەمخوێندەوە. هەموو کتێبەکانی «دۆن دلیلۆ» نووســەری ئەمەریکیم خوێندۆتــەوە. هەموو کتێبەکانی «پیتەر کێری» نووســەری ئۆسترالیم خوێندۆتەوەو هەموو کتێبەکانی «ج.م.کۆئیتزە» نووسەری ئەفریقای باشــوورم خوێندۆتەوە، هەر ئەو کەســەی کە نۆبێلی ٢٠٠٣ی وەرگرت. زۆر جوان دەنووســێت، زۆر وریایــەو زۆرم حەز لە خوێندنەوەی کتێبەکانیەتی. کتێبێکی نووســیوە بەنــاوی «لە چاوەڕوانی بەربەرەکاندا» شــاکارێکی تەواوەو پێشــنیار دەکەم هەموو کەس بیخوێنێتەوە. بەڕاســت شاکارە، یەکێکە لە باشترین ئەو رۆمانانەی لە هەموو تەمەنمدا خوێندوومەتەوە.

* چ فیلمگەلێک دەبینی و زۆرتر بەرهەمی چ دەرهێنەرێک تەماشا دەکەی؟

-زۆر فیلم هەن کە خۆشم دەوێن. وەک چۆن لە «کتێبی وەهمەکاندا» دەردەکەوێ، عاشقی فیلمە بێدەنگەکانم. زۆر ڕێزم هەیە بۆ چارلی چاپلین و باســتر کیتن، لە دەرهێنەرەکانی ئێستایش «ژان رنوار»ی دەرهێنەری فەرەنســیم بەدڵە، فیلمەکانــی «ئۆزۆ» (Yasujiro Ozu) دەرهێنەری ژاپۆنیم خۆشــدەوێ و هەروەها کارەکانی دەرهێنــەری هیندی «ســاتیاجیت رای» (Satyajit Ray) م پێ جوانە، «رای» ئینســانێکی تەواو داهێنەرو بەتوانایەو بەم دواییانەش تریلۆژییەکی بەرهەم هێناوە کە بەڕاســت شاکارە. کارەکانی «فرانسوا ترۆفۆ»شــم پێ جوانە، بەشێک لە کارەکانی دەرهێنەری پۆڵەندیی «کریستۆف کیشلۆفسکی»شم پێ جوانەو چێژ لە بینینیان دەبینم.

* تریلۆژی « شین، سپی، سوور» ؟

-بەڵێ و بەتایبەت سوور، دوایین فیلم «تریلۆژی»، بەڕاست شاکارێکی هونەرییە.

* ئەی «ژیانی دووانەی ورۆنیک»؟

-ئەو فیلمەشـــم پێ خۆشـــە. ئەکتەری ژنی ئـــەو فیلمەی کە تازە بەرهەمم هێنـــاوە، هەمان ژنە ئەکتەری فیلمی «ژیانی دووانەی ورۆنیک»ە، واتە «ئیرێن ژاکۆب». بەڕاســـت ژنێکی لێهاتووەو زۆر بـــاش لە بەرامبەر کامێرادا دەردەکەوێ، زۆر ســـەرکەوتووەو پێکـــەوە زۆر باش کارمان کرد. لە باری کەسایەتییشەوە ژنێکی زۆر سەرکەوتووە. با لەبیرم نەچێ چەند دەرهێنەرێکی ئەمریکایش هەن کە خۆشم دەوێن، «بیلی وایلدێر»، «جان هۆستۆن» و « «هوارد هاکس « دەبێ ناوی چەند فیلمێکی ئێرانیش ببەم، عاشقی کارەکانی «کیارۆستەمی»م و ڕەنگە بزانن ئەو ساڵەی کیارۆستەمی خەڵاتی وەرگرت من ئەندامی لێژنەی داوەری خەڵاتەکان بووم. ئەو فیلمەشیم زۆر پێ خۆش بوو.

* «ژان پییەر ژنە» دەرهێنەی فیلمی «ئێمێلی» دەڵێت پۆل ئاستێر کاریگەریی هەبووە لەسەر ئەدەبی ســـینەمایی فەرەنسا. زۆر سەیرە سەردەمێک فەرەنسا کاریگەری لەسەر ئێوە بووەو ئێستا ئێوە کاریگەریتان هەیە لەسەر فەرەنسا.

-بەڕاست؟ نەمدەزانی وەها شتێکی وتووە. من «ژان پییەر ژنە» دەناسم و لەگەڵی ئاشنام و دەزانم کە فیلمی «ئێمێلی»ســـازکردوە. جارێ پێکەوە قسەمان کردو وتی کە لە بیرۆکەی چیرۆکەکانی من کەڵکی وەرگرتووەو هیوادار بوو پێم ناخۆش نەبێت. من بەڕاســـت فیلمەکەی ئەوم پێ خۆش بوو و لە چەند بەشـــێک لە فیلمەکەدا زانیم لە کارەکانی من کەڵکی وەرگرتووە، زۆر باشـــە، بەڕاست ئەو کارەشم پێ خۆش بوو.

* مەبەستتان زیاتر کەڵک وەرگرتنە لە «ڕووداوە ڕێکەوتەکان»؟ ئەوەی کە سەرجەم بەسەرهاتەکە بە ڕێکەوت بووەو ئێوە ناتوانن بپرسن بۆچی، ڕاست وەک کتێبەکەی خۆتان؟

-بەڵێ، جگە لەمەش لە شوێنێک لە فیلمەکەدا «ئێمێلی» خەریکە شتگەلێک بۆ پیاوێکی کوێر شیدەکاتەوە، کوت و مت ئەم بەسەرهاتە لە «مۆن پالاس»دا ڕووی داوە، شتێک لەو جۆرە.

* لام وایە ماوەیەکی زۆر لە ڕۆژدا لە شەقامەکانی نیویۆرک و بەتایبەت برۆکلین پیاسە دەکەی، وایە؟

-پیاســـە دەکەم، هەندێک جار هەڵبەت بەم شـــێوەیە ماندوێتی زەینیم دەردەکەم. عاشقی ئەوەم لە شـــەقامەکاندا چاو لە خەڵک بکەم و گوێ لە وتووێژەکانیان بگرم. مرۆڤ بە جۆرێک رادەکێشرێ بـــۆ ئـــەم کارە. ئەوەی کە بڕواتە دەرەوەو پیاســـە بکات. نازانی خەڵک دەربارەی چی قســـە دەکەن بەڵام ئەم کارە لە خۆیدا هەســـتێکی پڕ نهێنی هەیە. هەر دوێنێ، پیاوێکم دیت خەریکی خواردنی هەمبەرگرێکی گەورە بوو و زۆر جیدی لەگەڵ ژنێکدا قسەی دەکرد، منیش زەق زەق تەماشام دەکردن، دڵم نەدەهات دەستبەرداریان بم و بڕۆم، پیاوەکە قەپێکی تری لە هەمبەرگرەکەی گرت و هەموو شت تەواو بوو (پێ دەکەنێت).

* خوو و عادەتێکی تایبەتتان هەیە لە کاتی نووسیندا؟ ئەوەی کە ژوورەکەتان جۆرێکی تایبەت بێت؟ یان ڕووناکی کەم بێت یان زۆر بێت؟

-من له ماڵەوە کار ناکەم. ئاپارتمانێکی بچووکم لەم نزیکانە هەیە کە هەموو ڕۆژێ دەچمە ئەوێ. جێگایەکــی زۆر بێدەنگە. کەس تەلەفۆنەکەمی نییەو بە ئارامـــی بیر دەکەمەوە. لێرە نزیکە بەڵام بەهەرحاڵ شوێنێکی ترە.

* هەموو چیرۆکەکانت لە دەفتەردا دەنووسی؟

-بەڵێ. لە دەفتەردا دەینووسم و ئەو کتێبە بچووکەم «دەفتەری سوور» کە پێشتر باسم کرد لە ڕاستییدا لە دەفتەرێکی سووردا نووسراوە. چیرۆکەکانم بەدەست لە دەفتەردا دەنووسم، هەندێ جار بە قەڵەم و هەندێ جار بە قەڵەم جاف. نووســـینم زۆر وردەو زۆر جار خەتیان پێدا دێنم و زۆریان دەگۆڕم. کە پەڕەگرافێک تەواو بوو بە ماشـــینی تایپەکەم تایپی دەکەمو دواتر بە قەڵەم دەچمەوە سەر پەڕەگرافی دواتر.

* کاتی نووســـین دەبێ بێدەنگیەکی تەواو زاڵ بێت یان گوێ لە مۆسیقاش دەگری یان کارێکی تر دەکەی؟

-بێدەنگ، بێدەنگ، هیچکات لە کاتی نووسیندا گوێ نادەمە مۆسیقا. ئەگەر لە دەرەوەی ماڵەوەش دەنگە دەنگ بێت دەڕۆم و پەنجەرەکە دادەخەم. تا ئەو شـــوێنەی دەکرێ دەبێ شـــوێنەکە بێدەنگ بێت.

* گوێ بە چ جۆرە مۆسیقایەک دەدەی؟

-مۆســـیقای دڵخوازم زۆر و فرە چەشـــنن. عاشقی مۆســـیقام. بە تایبەت مۆسیقای کلاسیکم لە هەموو ژیانمدا خۆشویستوە، بەڵام مۆسیقای پاپ و جاز و فۆلکلۆری وڵاتە جیاوازەکانیشم پێخۆشە. مۆسیقا زمانێکی جیهانییە. وا نییە؟ هەمووان دەتوانن لە مۆسیقا بگەن، هەمووان دەتوانن بە زمانی مۆسیقا پێکەوە قسە بکەن.

* ســـاڵی پار خەڵاتی «پرێنس ئۆســـتریاس»ت بردەوە، خەڵاتە ئەدەبییـــەکان چەند بەلاتەوە گرنگن؟ ئاواتتە خەڵاتی نۆبڵ ببەیتەوە؟

-نا، هیچ وا نییە. قەت بیری لێ ناکەمەوە. بۆم گرنگ نییە، بەڵام کە ئینسان خەڵاتێک دەباتەوە بە دڵنیاییەوە خۆشـــحاڵ دەبێت و هەســـت بە غـــروور دەکات. بە شـــێوەیەکیش دەبێتە هۆی ناو دەرکردنی، بەڵام لەڕاســـتیدا هیچ شـــتێک ناگۆڕێ. نابێ بەهۆی ئەوەی بتوانی ســـادەتر بنووسیت. بەڵام ڕاســـتگۆیانە و بێ درۆ بیڵێم، ئەوەیە کە خەڵاتەکەم بردەوە شڵەژامو و سوپاسم کردن و من و خێزانەکەم ڕۆشتین بۆ ئەوێ (ئیسپانیا) و زۆر خۆشمان بەسەربرد.

* نازانـــم تـــا چەند زانیاریت ســـەبارەت بە ئێـــران هەیە. ئەگەر بانگهێشـــت بکرێیت دێیت بۆ ئەوێ؟

-زانیـــاری زۆرم ســـەبارەت بە ئێران نییە. لە ڕێـــگای ڕۆژنامەکانەوە ئـــاگاداری ئێران و دڵنیام

راگەیاندنەکانـــی ئەمریکا بـــە تەواوی باس لە ئێران ناکەن و هەواڵەکانـــی بڵاو ناکەنەوە، بەڵام جار ناجارێ وتاری باش بڵاودەبێتەوەو لە ســـووچێک لـــە ژیانی رۆژانەی خەڵکی ئەوێ دەگەم، هەڵبەت فیلمـــە ئێرانییەکانیش زۆریان کاریگەریی هەبووە لە ســـەرم. بەڵام بەڕاســـتی بە تەواوی ئاگاداری ئێران نیم. دەربارەی سەفەر، ئەگەری ئەوە هەیە ئەگەر بانگهێشت بکرێم بێم. بەڵام تا ئێستا کەس بانگهێشت و دەعوەتی نەکردووم. منیش لەو مرۆڤانە نیم کە دەسەڵاتەکان خۆشیان بوێم، کە وابوو چاوەڕوانی ئەوە نیم بەم زوانە لەو نزیکانەوە دەرکەوم.

* سوپاست دەکەم بەوەی ئامادە بووی بۆ ئەم وتووێژە و وەڵامی پرسیارەکانت دامەوە.

-منیش سوپاسی ئێوە دەکەم بۆ هۆگریتان بە کارەکانی من.

سەرچاوە:

http://sibegazzade.com/main/?p=145